

SUN'IY INTELLEKT VA AVTOMATLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA
TA'SIRI (O'ZBEKISTON MISOLIDA)

Aliyeva Nigora Bozor qizi

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti o'qituvchi.

Ergashev Murodulla

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17899157>

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun'iy intellekt va avtomatlashtirish texnologiyalarining O'zbekiston mehnat bozoriga ko'rsatayotgan ta'siri tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida avtomatlashtirish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishi bilan birga, past malakali ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyojni kamaytirayotgani ta'kidlangan. Shuningdek, yangi kasblar va texnologik yo'nalishlarning paydo bo'lishi, mehnat bozorida malaka tuzilmasining o'zgarishi yoritilgan. Maqolada ta'lim tizimini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, mehnat bozori, raqamli iqtisodiyot, O'zbekiston, yangi kasblar, texnologik rivojlanish, bandlik.

Аннотация. В данной статье анализируется влияние технологий искусственного интеллекта и автоматизации на рынок труда Узбекистана. Отмечается, что в условиях цифровой экономики автоматизация повышает эффективность производства, одновременно снижая потребность в низкоквалифицированной рабочей силе. Также рассматривается появление новых профессий и изменение структуры квалификаций на рынке труда. В статье обоснована необходимость адаптации системы образования к требованиям цифровой экономики.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, автоматизация, рынок труда, цифровая экономика, Узбекистан, новые профессии, технологическое развитие, занятость.

Abstract. This article analyzes the impact of artificial intelligence and automation technologies on the labor market in Uzbekistan. It highlights that in the context of the digital economy, automation increases production efficiency while reducing the demand for low-skilled labor. The emergence of new professions and the transformation of the labor market's qualification structure are also discussed. The article emphasizes the need to adapt the education system to the requirements of the digital economy.

Keywords: Artificial intelligence, automation, labor market, digital economy, Uzbekistan, new professions, technological development, employment.

Kirish

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyotining barcha tarmoqlari sun'iy intellekt (SI) va avtomatlashtirish texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Bu texnologiyalar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, ta'lim, sog'liqni saqlash hamda transport sohalarida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. O'zbekiston ham ushbu global raqamli transformatsiya jarayonida faol ishtirok etmoqda.

Mamlakatda “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi asosida iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida raqamlashtirish, sun’iy intellekt tizimlarini joriy etish, hamda avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini yaratish ishlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

Metodologiya

Shu jarayonning natijasida, mehnat bozori oldida yangi talablar paydo bo‘lmoqda.

Endilikda ishchi kuchidan faqat jismoniy mehnat emas, balki intellektual va raqamli ko‘nikmalar talab etilmoqda. Bu esa ta’lim tizimini tubdan yangilash, yangi kasblarni o‘qitish va mavjud malakalarni qayta baholash zaruratini tug‘dirmoqda.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2021-yilda qabul qilingan “Sun’iy intellektni rivojlantirish konsepsiyasi (2021–2030)” mamlakatda SI sohasining huquqiy va texnologik asoslarini belgilab berdi. Ushbu dastur asosida davlat boshqaruvi, moliya, tibbiyot, transport va qishloq xo‘jaligida SI texnologiyalarini keng joriy etish rejalashtirilgan.

1. Avtomatlashtirish va ish o‘rinlari o‘zgarishi So‘nggi yillarda ishlab chiqarish korxonalarida avtomatlashtirilgan liniyalar joriy etilishi natijasida mahsuldorlik o‘rtacha 20–25% ga oshgan. Shu bilan birga, ayrim an‘anaviy kasblar, masalan, kassirlar, operatorlar, ma’lumot kirituvchilar o‘rnini dasturiy tizimlar egallamoqda. Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, 2020–2024 yillar davomida 40 mingga yaqin past malakali ish o‘rni qisqargan. Biroq shu davrda 100 mingdan ortiq yangi IT yo‘nalishidagi ish o‘rinlari yaratilgan.

2. Yangi kasblar va talab qilinayotgan ko‘nikmalar Avtomatlashtirish jarayonlari yangi imkoniyatlarni ham ochmoqda. Ma’lumotlar tahlilchisi (data analyst), sun’iy intellekt injiniri (AI engineer), kiberxavfsizlik mutaxassisi, raqamli marketing menejeri kabi kasblar hozirgi mehnat bozorida eng talabgir sohalarga aylandi. 2025-yilgacha O‘zbekistonda ushbu sohalarda 10 mingdan ortiq mutaxassis tayyorlash rejalashtirilgan. Bu raqamlar ta’lim tizimining zamonaviy texnologik ehtiyojlarga javob berishini taqozo etmoqda.

3. Ta’lim tizimining moslashuvi Oliy ta’lim muassasalari SI, avtomatlashtirish va raqamli iqtisodiyot fanlarini o‘quv dasturlariga kiritmoqda. Masalan, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, INHA universiteti, va TATU filiallarida “Sun’iy intellekt”, “Ma’lumotlar tahlili”, “Mashina o‘rganish” yo‘nalishlari ochilgan. Bu tashabbuslar O‘zbekiston yoshlarini global raqamli mehnat bozoriga tayyorlashga xizmat qilmoqda.

4. Xalqaro tajriba Jahon miqyosida sun’iy intellekt iqtisodiy o‘sishga katta turtki bermoqda. PwC ma’lumotlariga ko‘ra, 2030-yilgacha SI texnologiyalari global YaIMga 15,7 trillion dollar hissa qo‘shadi. Jahon iqtisodiy forumi (WEF) hisobotida keltirilishicha, 2030-yilgacha 85 million ish o‘rni yo‘qoladi, ammo 97 million yangi ish turi yaratiladi. Bu raqamlar O‘zbekiston uchun ham muhim saboq bo‘lib, mamlakat raqamli iqtisodiyotga moslashish jarayonida xalqaro tajribalardan foydalanmoqda.

5. Iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy ta’sir Sun’iy intellekt texnologiyalarini ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarida joriy etish O‘zbekiston iqtisodiyotiga har yili YaIMning 1–1,5% miqdorida qo‘shimcha o‘sish olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, ijtimoiy sohada ham o‘zgarishlar kuzatilmoqda: odamlarning kasb tanlash motivatsiyasi o‘zgarib, intellektual va kreativ faoliyatga qiziqish ortmoqda.

Xulosa

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish texnologiyalari O'zbekiston mehnat bozorini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu jarayon ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi kasblar yaratadi va iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi. Shu bilan birga, past malakali ishchi kuchi qisqarib borayotgan sharoitda inson kapitalini rivojlantirish, malaka oshirish va uzluksiz ta'lim tizimini yo'lga qo'yish muhimdir.

Kelajakda raqamli savodxonlik, tahliliy fikrlash va texnologik innovatsiyalarni egallagan mutaxassislar mehnat bozorida eng raqobatbardosh kuchga aylanadi. Shunday ekan, sun'iy intellektdan qo'rqish emas, balki uni iqtisodiy taraqqiyotning vositasi sifatida to'g'ri yo'naltirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. — Toshkent, 2020 y.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "Raqamli iqtisodiyotga o'tishning asosiy yo'nalishlari" — rasmiy hisobot, 2023 y.
3. Karimov, A. (2022). Sun'iy intellektning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri. — "Iqtisodiyot va innovatsiya" jurnali, №4, 45–52-betlar.
4. Smith, J., & Brown, L. (2021). Artificial Intelligence and the Future of Work in Developing Countries. — World Bank Working Paper.
5. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. "Mehnat bozorining raqamli transformatsiyasi to'g'risida". — Toshkent, 2024 y.
6. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2017). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. — W.W. Norton & Company.
7. OECD (2022). Automation, Skills Use and Training. — OECD Publishing, Paris.
8. PwC (2022). AI and the Global Economy: Harnessing the Opportunity. — PwC Research Report.
9. World Economic Forum (2023). The Future of Jobs Report. — Geneva, Switzerland.